

Starptautiskā zinātniskā konference
„Tirgus ekonomika – iedzīvotāju dzīves līmeņa uzlabošanas faktors un noturīgas
demokrātiskas attīstības pamats atbilstoši taisnīguma principiem”

EKONOMISKĀ DROŠĪBA UN TĀS REITINGS ES DALĪBVALSTĪS

Ilona Kuņicka
Daugavpils Universitāte
e-mail: nekl@dau.lv

Atslēgas vārdi: ekonomiskā drošība, ienākumu pietiekamība un paredzamība, nodarbinātības paredzamība, sociālās garantijas, apmierinātība ar ienākumu, valsts finansiālais stāvoklis.

Laika gaitā Latviju ir skārušas neskaitāmas reizes būtiskas pārmaiņas, kas neapšaubāmi ir ietekmējušas sabiedrību. Iekļaušanās Eiropas un pasaules kopīgajā politiskajā un ekonomiskajā dzīvē Latvijai paver jaunas iespējas. Taču šāds pārmaiņu laiks vieš arī bažas, nedrošību sabiedrībā. Ekonomiskajā literatūrā tiek analizēti septiņi cilvēkdrošības aspekti: politiskā drošība, kopiendrošība, ekoloģiskā drošība, veselībdrošība, personīgā drošība, uzturdrošība un ekonomiskā drošība. No visiem cilvēkdrošības aspektiem tieši ekonomiskā drošība satrauc visplašākās iedzīvotāju aprindas, jo ietver sevī tādus ekonomiskās drošības rādītājus kā ienākumu pietiekamība un paredzamība, nodarbinātības paredzamība, sociālās garantijas, apmierinātības ar ienākumu un valsts finanšu stāvoklis.

Ienākumu pietiekamība un paredzamība ietver sevī iekšzemes kopprodukta attīstību, kā arī saražo preču un pakalpojumu daudzumu uz vienu iedzīvotāju jeb IKP uz vienu iedzīvotāju. Savukārt inflācijas rādītāji ļauj prognozēt šo ienākumu reālo lielumu nākotnē.

Nodarbinātības paredzamību atspoguļo bezdarba līmeņa attīstības tendences. Svarīgākais sociālās garantijas raksturojošais rādītājs ir pensijas līmenis valstī. Apmierinātība ar ienākumu līmeni izpaužas algu (vidējā, minimālā, reālā) dinamiskā un salīdzināšanā ar iztikas minimumu valstī. Valsts finanšu stāvokli raksturo tādi rādītāji kā valsts parāds un budžeta deficīta īpatsvars IKP.

Zinātniski praktiskajā konferencē tiks analizēta situācija Baltijas valstīs. Uzskatāmības labad ekonomiskās drošības reitings būs dots bijušajām sociālistiskā bloka valstīm, ņemot vērā to kopējās iezīmes pārejas ekonomikas problēmu risināšanā.

2000.-2002.gados Eiropas Savienības, kas ir galvenais kandidātvalstu tirdzniecības partneris un ārvalstu investors, ekonomikas pieaugums bija 2,1%. Šajā pašā periodā lielākajā daļā kandidātvalstu vidējie ekonomikas pieauguma rādītāji pārsniedza ES vidējos rādītājus. Kandidātvalstīs kopumā vidējie pieauguma tempi bija 3% ar tendenci palielināties atšķirībā no ES dalībvalstīm.

Globālā lejupslīde, kas aizsākās 2000.gadā, ietekmēja arī ES un zināmā mērā – kandidātvalstis. Neskatoties uz ekonomiskā pieauguma mazināšanos kandidātvalstīs kopumā, Baltijas valstis izcēlās ar augstiem ekonomiskās izaugsmes tempiem, ko sekmēja lielāks vietējais pieprasījums, labvēlīgā ekonomiskā attīstība kaimiņvalstī – Krievijā, pieaugošie eksporta apjomi, investīciju pieplūdums un veiksmīgi realizētā makroekonomiskā politika. Zemākie pieauguma tempi šajos gados bija Polijai, kur vidējais IKP rādītājs bija trīsreiz zemāks nekā minētajām līdervalstīm.

IKP pieaugums vairāk rāda ekonomiskās drošības potenciālu, nevis katra indivīda pašreizējo drošību. Tas, kāda ir iedzīvotāju vispārējā ekonomiskā drošība, daudz labāk redzams, kopsakarā aplūkojot vēl vairākus citus rādītājus.

Piemēram, objektīvāks rādītājs, kas uzrāda iedzīvotāju dzīves līmeni – cik daudz preču un pakalpojumu saražots uz vienu iedzīvotāju jeb IKP uz vienu iedzīvotāju. Šajā ziņā diemžēl Latvija ir viena no atpalikušākajām valstīm Centrāleiropā un visnabadzīgākā no Eiropas Savienības jauno dalībvalstu desmitnieka.

Augstākais rādītājs ir Slovēnijai, tuvojoties 70% no vidējā Eiropas Savienības līmeņa. Turklāt Slovēnija ir vienīgā valsts, kas pārsniedz ES minimālā līmeņa (Grieķijas līmenis) robežu. IKP uz vienu iedzīvotāju ir pārsniedzis pusi no Eiropas Savienības vidējā līmeņa arī Čehijā un Ungārijā, turklāt šajās valstīs vērojama pozitīva dotā rādītāja pieauguma tendence.

Izpētīt ekonomisko drošību raksturojošos rādītājus, jāsecina, ka augstāko līmeni starp bijušajām sociālistiskā bloka valstīm ir sasniegusi Slovēnija, krasi izvirzoties pārējo valstu vidū, tad seko Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Polija, pēdējās divās vietās atstājot Lietuvu un Slovākiju. Savukārt Baltijas valstīs ekonomiskās drošības rādītājs visaugstākais ir Igaunijā.

Izmantotā literatūra:

1. Statistics in focus „Economy and Finance”, 17/2004 – <http://www.eurostat.com>
2. <http://www.bank.lv>
3. <http://www.csb.lv>
4. <http://euractiv.com>
5. <http://www.vkase.gov.lv>